

I. Recreatie

Natuurkern en Schil

Wat is het recreatieve doel van De Maashorst?

De Maashorst is een natuurgebied met recreatieve waarden. De natuur staat voorop, met maximale ruimte voor de recreant. Het doel is een hoogwaardige recreatieve infrastructuur met een optimale natuurbeleving, die veilig is, geen onderlinge hinder tussen verschillende groep recreanten oplevert, die goed kan worden beheerd en waarbij de natuurwaarden in stand worden gehouden en uitgebreid.

Waarom rust in de kern? Wat wordt verstoord door wandelaar, fiets of paard?

De rust is voor de dieren, met name broedvogels en bijvoorbeeld reeën. Maar ook recreanten vinden het fijn als er rust is.

Wat wordt verstaan onder recreëren in de natuurkern?

Onder recreëren in de natuurkern wordt verstaan: wandelen, fietsen, hardlopen, struinen, etc. Zelfs voor ruiters en menbers zijn er routes die door de kern lopen.

Wat is er veranderd (gaat er veranderen) ten aanzien van de mogelijkheden voor mountainbikers, ruiters, menbers, wandelaars en fietsers in zowel de natuurkern als de direct aan de natuurkern aansluitende schil met veelal bosgebieden?

Voor ruiters en menbers is een nieuwe route aangelegd van ca. 64 km. Voor mountainbikers worden eventuele knelpunten in de bestaande route opgelost. Het minder-validenpad heeft een nieuwe deklaag gekregen. Deze is semi-verhard, zodat het verschil met fietspaden duidelijker is. Op de Routekaart Maashorst staan de bestaande en inmiddels nieuw gerealiseerde routes. Daarnaast zijn er ook veel paden die ook gebruikt kunnen worden door alle gebruikers. Het gebruik van alle paden is onderwerp van gesprek in het gebruikersoverleg.

In een brief naar de raad is gecommuniceerd dat bestaande evenementen mogelijk blijven in het gebied. Gaat dat om alle bestaande evenementen?

Er wordt gewerkt aan een integraal evenementenbeleid voor De Maashorst. Zolang dat er niet is, geldt het huidige beleid van de verschillende gemeenten.

Routes en Paden

Waarom is in het Inrichting en Beheerplan vastgesteld dat gebruikers op de eigen paden/routes moeten blijven?

Ten tijde van het opstellen van het IBeP zijn 19 interviews gehouden met vertegenwoordigers van de verschillende soorten gebruikers van de Maashorst over het gebruik van De Maashorst in relatie tot natuur. Hieruit kwam naar voren dat verschillende gebruikersgroepen behoefte hadden aan eigen routes in verband met veiligheid. Ook werd duidelijk dat er meer ruimte moest komen voor recreatie. Het resultaat hiervan was dat recreanten de ruimte krijgen in de natuurschil op een eigen routestructuur voor ieders veiligheid en ter bescherming van de natuur. Overigens geeft de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie in hun leidraad voor ontwerp en inrichting, ook aan dat scheiding van routes van verschillende recreatievormen aan te bevelen is om risico's te voorkomen.

Wat is het verschil tussen paden en routes?

Routes zijn bewegwijzerde paden. Een weg of pad waarop gefietst of gelopen kan worden is nog geen route. Paden zijn verhard of onverhard en hoeven niet perse gemarkeerd of bewegwijzerd te zijn. Er zijn dus meer paden dan routes. Een route maakt gebruik van paden en wegen om daar een netwerk van te maken. Een routenetwerk is het totaal van gemarkeerde of bewegwijzerde routes.

Waarom ligt er over sommige paden een boomstam?

In de Maashorst ontstaan steeds nieuwe paden door gebruikers. Hierdoor worden de faunaruistgebieden steeds kleiner. Zo nu en dan worden dan weer paden afgesloten, zodat de natuur zich weer kan herstellen en ontwikkelen en de dieren weer plekken hebben om zich terug te trekken.

Moet elke gebruiker op zijn eigen aangewezen route blijven?

We stimuleren de recreanten in De Maashorst om op de eigen gemarkeerde routes te blijven. Wij leggen goede gescheiden routes aan. Fietsers, mountainbikers, wandelaars, ruiters en meners beschikken over een eigen hoogwaardige routestructuur.

Indien recreanten gebruik willen maken van andere routes of paden, dan mag dit. Het kan echter leiden tot onveilige situaties, hinder voor andere recreanten of schade aan de natuur en paden en routes. Dit is onderwerp van gesprek bij het gebruikersoverleg.

De verantwoordelijkheid van het gebruiken van andere routes en paden, ligt bij de gebruiker. Mocht in de toekomst blijken dat deze uitgangspunten voor recreatie tot te veel klachten leiden, dan gaan we deze uitgangspunten herzien.

Levert het benoemen van routes (ruiter, MTB etc) en tegelijkertijd gedogen van gezamenlijk gebruik niet juist onduidelijkheid en botsingen op?

Om dit te voorkomen, bespreken we in het gebruikersoverleg, welke maatregelen we moeten treffen. Goede communicatie is van belang, maar de gebruikers onderling moeten ook rekening houden met elkaar. In Herperduin zijn daar goede ervaringen mee. Overigens volgen we in het gebruikersoverleg hoe dit gaat en over een paar jaar evalueren we het. Indien er te veel klachten komen, dan gaan we deze uitgangspunten herzien.

Waar komen de routes?

Er zijn al heel veel routes in de Maashorst. Indien het nodig is passen we routes aan of maken we nieuwe routes. De bewegwijzerde routes liggen vooral in de natuurschil en aansluitend op de woonkernen. Op basis van de zoneringsgedachte willen we routes zoveel mogelijk concentreren in de randen, natuurschil en aansluitend op de woonkernen, en niet in de natuurkern. Dat doen we niet alleen voor de natuur, maar ook voor de recreatie, want er zijn ook recreanten die willen genieten van de rust.

Blijven er straks voldoende gevarieerde paden en routes over? Ommetjes en lussen zijn interessanter dan doorsteken. Hoe zit het met de toegankelijkheid nu en straks?

De insteek is dat er voldoende gevarieerde paden en routes, ommetjes en lussen zijn. Het gebruikersoverleg gaat daar ook op toe zien. Nieuwe routes komen vooral in de natuurschil die gekoppeld zijn aan de woonkernen en recreatieve poorten. Het gebruikersoverleg zal daar voorstellen voor doen.

Blijft de natuur in De Maashorst wel behouden als er zoveel ruimte is voor recreatie?

Er moet een balans gevonden worden tussen natuur en recreatie. De Maashorst is een natuurgebied, waar de recreant te gast is. Het is zowel op provinciaal als lokaal niveau in het beleid verankerd als natuurgebied met een hoge ambitie.

Wandelen

Waarom mogen wandelaars wel struinen? (grote groepen wandelaars zijn schadelijker voor natuur dan een paar MTB-ers of een ruiter)

Wandelaars verstoren de natuur het minst. Uit onderzoek blijkt dat mountainbikers, zolang ze op de paden blijven, geen grote versturende invloed hebben op dieren en vogels. Gaan ze van de paden af kris kras door de natuur dan treedt er schade op aan kwetsbare natuur, dieren en vogels. (Bron: <http://www.probos.nl/images/pdf/overig/Mountainbiken.pdf>)

Minder validen

Wat kan ik doen om er voor te zorgen dat het rolstoelpad bij het bezoekerscentrum op verharde wijze op zo kort mogelijke termijn terug komt?

Het asfalt van het gedeelte van de rolstoelroute was in zeer slechte staat en eigenlijk te smal voor rolstoelers en begeleiding. Om onderscheidend te zijn van de feitelijke fietsroutes, is gekozen voor een andere ondergrond dan asfalt, zodat rolstoelers voldoende ruimte krijgen. De keuze van het nu gebruikte materiaal (padvast) is in overleg met-, en met instemming van de Udense werkgroep 'Drempels weg' gegaan. Na verloop van tijd, zal dit geëvalueerd worden en eventuele knelpunten in het gebruikersoverleg worden besproken.

Wat is/wordt de veiligheid in het begrazingsgebied voor gehandicapten, gezinnen met kinderen, etc.

Zolang mensen zich aan de toegangsregels houden, hoeven ze zich geen zorgen te maken. Dat is in het kort: 50 m afstand houden, niet aaien en niet voeren. Als er kalfjes zijn, dan moeten mensen nog voorzichtiger zijn. Moeders verdedigen hun kalfjes (en veulens). Verder houdt de beheerder altijd de karakters van de individuele dieren in de gaten. Dieren die niet het juiste, publieksvriendelijke gedrag vertonen worden verwijderd.

Fietsen

Blijven de fietspaden die dwars door de Maashorst de verschillende dorpen met elkaar verbinden open?

Ja, er is vrij intensief gebruik van fiets voor woon-werkverkeer over de betreffende fietsdreden dwars door de Maashorst. De dreven blijven daarom als fietsverbinding bestaan en deze onderhouden we ook.

Klopt het dat de fietspaden die dwars door de (natuurkern) van de Maashorst lopen geen deel meer uitmaken van het fietsknooppuntennetwerk? Zo ja, waarom?

Ja dat klopt. De fietspaden die dwars door de (natuurkern) van de Maashorst lopen maken geen deel meer uit van de knooppunten. De bewegwijzerde routes liggen vooral in de natuurschil en sluiten aan op de woonkernen. De lokale bevolking die het gebied kent kan wel gewoon gebruik maken van de fietspaden in de natuurkern om naar het werk te gaan of om te recreëren. Voor hen zijn de knooppunten niet noodzakelijk, want zij kennen het gebied. De toeristen van buitenaf worden geconcentreerd aan de randen van het gebied om het doel van extensieve recreatie in de natuurkern te bewerkstelligen.

Waar komen er nieuwe fietspaden bij?

Het rondje Maashorst is op een haar na gereed. Bij Heesch is nog een stukje van 350 meter dat we in 2017 nog verbreden. Nieuwe fietspaden worden vooralsnog niet voorzien.

Welke fietspaden worden er verbreed/geasfalteerd?

Het rondje Maashorst is op een haar na gereed. Bij Heesch is nog een stukje van 350 meter dat we in 2017 nog verbreden. De fietspaden in het 'Rondje Maashorst' zijn op een breedte van 2,25m gebracht, omdat we hier de recreatie willen concentreren. Hierdoor kan de recreatieve fietser nu een volledige fietstocht door (de schil van) de Maashorst maken zonder dat hij dwars door de kern komt.

De fietspaden Zeeland - Nistelrode en Uden - Schaijk worden niet verbreed, omdat deze vooral voor de lokale bevolking zijn voor o.a. het woon-werkverkeer. Er is in 2016 onderhoud uitgevoerd aan het fietspad Udensedreef. Hierbij zijn de oneffenheden opgelost.

Mountainbiken

Kunnen er MTB-tochten door het begrazingsgebied plaatsvinden?

Het IBeP gaat ervan uit dat toertochten kunnen blijven plaatsvinden en dat incidenteel kan worden afgeweken van de vaste routes. Elke terreinbeheerder (gemeente of SBB) maakt zelf de afweging of deze kan plaatsvinden en onder welke voorwaarden.

Paardrijden en Mennen

Waarom is er nu ineens een probleem bij de ruiters, deze natuurontwikkelingen zijn al 25 jaar in voorbereiding en zouden dus bekend moeten zijn?

De ruiters zagen eind 2016 de uitvoering van het IBeP in het gebied gestalte krijgen en beseften toen dat ze op de nieuwe routes moeten blijven. Dat strookt niet met datgene wat ze al jaren gewend zijn in Herperduin: recreatie op alle paden. Er zijn ruitersporen aangelegd om goed gedrag te ontlokken, maar gebruik maken van andere paden is toegestaan in Herperduin. Het gaat hier al jaren goed. In het gebruikersoverleg wordt momenteel bekeken of dit overal kan en onder welke voorwaarden.

Klopt het dat er ruiterroutes zijn weggehaald?

Er stonden in het gebied nog her en der palen van verouderde routes. Deze routes zijn echter al jaren niet meer onderhouden. Met het oog op nieuw te ontwikkelen routes, zijn de oude palen weggehaald.

Hoe zit het met de aanleg van ruiterroutes in Herperduin?

De werkzaamheden in dit deel van De Maashorst zijn voorlopig stil gelegd, omdat de Stichting Ruiters en mengers heeft aangegeven dat zij de schil waarin de meeste routes zouden lopen te beperkt vinden. Zij willen overal kunnen rijden, ook buiten de routes. Dit is onderwerp van gesprek in het gebruikersoverleg.

Honden

Waar komen de hondenlosloopgebieden?

In de natuurschil komen honden losloopgebieden, bij de woonkernen en recreatieve poorten.

Waar precies komen deze hondenlosloopgebieden?

Dat is nog niet voor elke locatie bekend, maar de plekken die bekend zijn, staan op de Routekaart Maashorst.

Waar mogen aangelijnde honden in de Maashorst komen?

Aangelijnde honden zijn overal welkom. Zoals voor alle recreanten geldt, is het wengebied nog niet opengesteld.

Klopt het dat je straks niet meer met een hond aan de lijn het begrazingsgebied in mag?

In het Inrichting en Beheerplan staat duidelijk dat het de bedoeling is dat aangelijnde honden toegelaten mogen worden.

Waarom heeft de gemeente Bernheze een hondenuitlaatgebied (losloop) van ruim 100 ha?

Van oudsher komen er veel hondenbezitters naar het Bomenpark. Het beleid van de gemeente Bernheze is dat honden in het buitengebied niet aangelijnd hoeven te zijn. Aangezien het Maashorste deel van de gemeente Bernheze in het buitengebied van de gemeente ligt is dit deel helemaal aangewezen als hondenlosloopgebied.

Waarom mag ik niet met een elektronisch aangelijnde hond in het begrazingsgebied?

De rechter oordeelt dat het woord 'aanlijnen' taalkundig gezien het 'fysiek gebruik van een lijn, de hondenriem is, die de hondenbezitter in zijn hand heeft en die aan het andere einde aan de halsband om de hals van de hond is bevestigd'. Bij het gebruik van de stroomband is geen hondenriem betrokken. Overigens zijn voor het elektronisch aanlijnen een aantal nadelen te noemen voor zowel de omgeving als voor de hond zelf. Nadelen zijn bijvoorbeeld dat de stroomband niet het gewenste effect heeft wanneer de batterijen op zijn of wanneer de hond uit het zicht raakt

of wanneer de hond door de toegediende pijnprikkel op de vlucht slaat of agressief reageert. Verder wordt verwezen naar https://hondenbescherming.nl/media/cms_page_media/67/Standpunt_HB_Elektronisch%20aanlijn_e_n_1.pdf

Kan het aantal loslopende honden niet worden terug gedrongen?

Het los laten lopen van honden buiten een hondenlosloopgebied heeft te maken met het gedrag van de hondenbezitter. Door middel van voorlichting proberen we dit gedrag te veranderen. Als dit niet werkt dan kunnen we bij herhaaldelijke overtreding beboeten.

Toegankelijkheid

Wat verandert er precies (hoe was het, hoe wordt het) in de fysieke afscheiding en toegangsmogelijkheden tussen de natuurkern en eerste schil. Daarbij graag in ieder geval uitleg over type en hoogte van de omheining, wildroosters, aantal toegangen voor wandelaars, aantal toegangen voor fietsers, menners en ruiters.

Op plekken waar de route het raster kruist staat een toegangspoortje of wildrooster. Zie Kaartbijlage (routes).

Bij de oude begrazingsgebieden was/is het raster op verschillende plaatsen niet meer in goede staat en is daarom vervangen of wordt nog vervangen. Momenteel zijn de werkzaamheden aan het raster opgeschort. De werkzaamheden betreffen:

Raster

Het raster wordt vervangen en geschikt gemaakt voor Exmoor pony's, taurossen en wisenten. De constructie is hetzelfde, maar nu met 3 stroomdraden op 60, 90 en 120 cm, i.p.v. zoals bij het oude raster 5 draden op ongeveer 15, 30, 50, 75 en 100 cm. Wel 20 cm hoger vanwege de grotere grazers. Het kleinere wild kan het raster makkelijker passeren nu de onderste 2 draden niet meer nodig zijn.

De plaats van het raster wordt zo gekozen dat het raster goed herkend wordt door de grazers en dat het raster op veilige afstand staat van paden en routes. Wat een veilige afstand is, is voorgeschreven door overheid en gemeenten. Het raster wordt gecontroleerd en gecertificeerd op constructie en veiligheid door Gallagher.

Poorten

Voor de toegangen is door de gemeenten gekozen voor houten poorten i.v.m. de uitstraling volgens eenzelfde Maashorststijl. Voor de fietspaden hebben de gemeenten ervoor gekozen om de storingsgevoelige stroommatten te vervangen door veeroosters.

De locaties van de doorgangen en veeroosters worden door de gemeenten en Staatsbosbeheer gekozen. Hierbij wordt rekening wordt gehouden met toegang voor recreantengroepen, beheerders en calamiteitendiensten. In de oude begrazingsgebieden komen in het nieuwe raster in ieder geval evenveel wandel- en fietspoorten (bij de fietspaden) als voorheen. Daar waar het raster wordt vernieuwd, blijven de huidige doorgangen in ieder geval gehandhaafd. Daar waar het raster wordt verzet, is het natuurlijk maatwerk.

Met de aanleg van men- en ruiterroutes worden de oude begrazingsgebieden voor het eerst toegankelijk gemaakt voor ruiters en menners. Er zijn men- en ruiterspoorten geplaatst. De poorten zijn samen met een afvaardiging van menners, ruiters en rolstoelgebruikers getest en verbeterd.

Is de natuurkern volledig aaneengesloten, of bestaat deze uit meerdere van elkaar gescheiden delen? Indien deze uit meerdere delen bestaat, dit dan graag duidelijk aangeven op de kaart.

De natuurkern is anno 2017 nog niet aaneengesloten, het bestaat uit verschillende begrazingsgebieden. Het doel is dat uiteindelijk de begrazingsgebieden wel één geheel worden.

Hoe toegankelijk is de Maashorst eigenlijk? Gaat het niet op slot?

Er is geen sprake van afsluiten van het gebied, nu niet en in de toekomst niet. Het enige gebied dat voorlopig alleen toegankelijk is onder begeleiding, is het wengebied van de grote grazers, slechts 6% van de totale oppervlakte. Uit de tussenevaluatie moet blijken of de proef in het wengebied afgerond kan worden.

De Maashorst is en blijft dus open voor recreanten met in de schil een intensief routenetwerk. We willen een Maashorst waar zo veel mogelijk mensen van kunnen genieten, met in de kern (het begrazingsgebied) ruimte voor extensieve vormen van recreatief gebruik. Wandelaars mogen overal struinen, ook in de kern. Zo kan ook de natuurvorser genieten van de rust en de stilte en kan de natuur zich volop ontwikkelen.

Waarom leeft dat beeld dan toch zo, dat de Maashorst in de toekomst niet meer toegankelijk is?

We hebben onvoldoende duidelijk gemaakt wat de natuurontwikkeling van De Maashorst betekent voor recreatie. Er staan verschillende dingen in het IBEP, de bordjes in het veld, APV, en we handhaven ook nog onderling verschillend. Kortom het beleid van eigenaren is diffuus. Dat hoort ook bij het proces waarin we zitten naar eenwording. Uiteraard is er de afgelopen tijd hard gewerkt aan die eenheid, maar zover is het nog niet. Dat heeft geleid tot onduidelijkheid. In die zin is het wel te verklaren dat er onrust ontstaat. Het is nu zaak om die weg te nemen. Dat heeft onze volledige aandacht. Daarom is het voorstel dat iedereen van alle paden en routes gebruik mag maken. In het gebruikersoverleg bespreken we onder welke voorwaarden dat kan, zodat we tegemoet komen aan de diverse belangen van de verschillende recreanten. Ook kijken we daar hoe we de communicatie kunnen verbeteren.

Recreatie in combinatie met grote grazers:

Wat betekenen de komst van de grote grazers en een natuurkern voor de recreatieve ruimte en aantrekkelijkheid?

In de natuur van de Maashorst blijven volop activiteiten mogelijk, zij het soms op een andere manier dan we nu gewend zijn. Er kunnen ook nieuwe activiteiten komen, zoals wandelsafari's en arrangementen rondom de grazers. In sommige gevallen worden activiteiten verplaatst buiten de natuurkern of buiten de natuurschil waar dat beter past. Het decor waarin deze activiteiten plaatsvinden wordt door de grote grazers aantrekkelijker.

Er gaan geruchten dat na de wenperiode (wanneer de dieren in het gehele begrazingsgebied lopen) het gebied, conform het wandelpad in het Kraansvlak, maar een half jaar per jaar opengesteld is.

Dat is zeker niet het geval. In het Kraansvlak is die beperkte openstelling vooral gebaseerd op een rustgebied voor broedvogels. Diverse broedvogels van het duin zijn erg gevoelig voor verstoring door menselijke bezoekers, zoals Tapuit en Roodborsttapuit. Om die soorten te behouden is een klein deel van het duin dus in het broedseizoen (mrt-sept) afgesloten. Het wisentpad loopt toevallig door dat gebied en heeft daardoor het afsluitingsregime als het ware geërfd. Er wordt aan gedacht om het wisentgebied in het Kraansvlak uit te breiden waardoor andere paden binnen het gebied vallen. Daarbij was en blijft er steeds sprake van om deze paden het hele jaar toegankelijk te hebben.

Worden grote grazers straks lastig(er) als er gedekt/gekalfd wordt?

Stieren die opgroeien in de natuur weten wie hun echte concurrenten zijn: niet de mens, maar die andere stier. Daar concentreren ze zich op en niet op bezoekers. Wel is het natuurlijk goed om je ook tijdens de bronst aan de regels te houden, zoals voldoende afstand houden en de dieren met respect benaderen (en dus niet plagen of uitdagen). Als er kalfjes (of veulens) zijn, dan verdedigen de moeders hun jonge kroost. Dat is vooral zo als de dieren nog piepjong zijn. Dergelijke jonge

kalfjes liggen verstopt, maar moeder houdt vanaf een korte afstand een wakend oogje in het zeil. Ook dan is afstand houden of afstand nemen verstandig.

Hoe wordt er omgegaan met het feit dat mensen simpelweg niet in het begrazingsgebied durven te recreëren en dan alleen noodgedwongen gebruik kunnen maken van de zeer beperkte buitenschil?

De natuurschil is qua omvang zelfs groter dan het beoogde begrazingsgebied. De beoogde natuurschil is 2000 ha en het beoogde begrazingsgebied 1500 ha. In het gebruikersoverleg willen we kijken hoe mensen een alternatief kunnen hebben, als ze niet het begrazingsgebied in durven. Bovendien proberen we zoveel mogelijk mensen te laten zien dat hun zorgen niet nodig zijn, maar als mensen eenmaal bang zijn, dan werkt uitleg niet goed. Het beste is toch dat mensen zelf komen kijken of mee op excursie gaan om het zelf te ervaren.

De 'veilige' afstand tot de grote grazers bedraagt 50 m. Wie is ervoor verantwoordelijk als dat om de een of andere reden niet is gelukt, en er gebeurt iets dramatisch? Mijns inziens kan deze niet afgewend worden op de recreant.

Daar is de Nederlandse wet en jurisprudentie heel duidelijk over. De diereigenaar is altijd aansprakelijk, ook als de mens eigenlijk fout zat. De beheerder doet er dan ook alles aan om risico's zo klein mogelijk te houden.

Bezoekers dienen 50 meter afstand te houden. Hoe doe je dat indien wisenten midden op het fietspad gaan liggen?

Waar het kan met een flinke boog eromheen, waar die ruimte het niet toelaat om een afstand van 50 meter te bewaren, omdraaien en een andere route kiezen of wachten totdat het dier vertrekt.

Wat is de toegankelijkheid voor recreanten van het wisentengebied op de Veluwe?

De wisenten op de Veluwe lopen grotendeels in de veiligheidszone rondom het militaire schietterrein de Harskamp. Er kunnen afzwaaiende bommen en granaten terecht komen. Het gebied is tevens rustgebied voor edelhert en om beide redenen al zeer lang niet toegankelijk. Dat gaat uiteraard niet veranderen (tenzij bijvoorbeeld defensie de Harskamp verlaat...). Dit maakt dat de Veluwe niet dezelfde protesten kent als de Maashorst.

Op de Veluwe wordt na 6 jaar het wisentproject geëvalueerd. Bij positieve evaluatie is de intentie om het leefgebied van de wisenten te vergroten en daarmee tegelijkertijd ook publiek toe te laten. Publiek zal echter ook dan niet in de veiligheidszone rondom de Harskamp mogen komen.

Waarom zitten er stukjes rood-wit lint geknoopt aan het raster?

Zodat de dieren het stroomdraad zien. Dit was vooral van belang op het moment dat er nieuwe dieren kwamen die nog niet weten waar het raster loopt. De linten worden verwijderd.

Wat is de hoogte van de spanning op het raster? Houdt het de dieren tegen?

De stroom op het raster is 4000 V en daarmee voldoende om de dieren binnen te houden. Niet voor niets reageren de wisenten anders naar mensen achter de draad dan naar mensen in het terrein. Ze weten dat de draad ook voor mensen een barrière is en hebben er zelf veel/voldoende ontzag voor. Op plekken waar de dieren veel naar eikels gezocht hebben, gaan de sporen ook zorgvuldig tot aan de draad, maar er niet onderdoor. Dat laatste zou je verwachten als ze geen ontzag hebben voor de stroomdraad. Bij prikkeldraad is dat immers heel gebruikelijk. Blijkbaar is de huidige spanning en stroom voldoende. Op het schrikdraadraster van het Kraansvlak staat ook circa 4000 V.

Overigens is het nu nog de oude schrikdraadapparatuur die voor de stroom op de schrikdraad zorgt. Er komt een nieuwe, krachtiger kast, die het hele raster in een keer van stroom kan voorzien. Mogelijk dat er dan meer vermogen op de draad komt.

Wanneer gaan de wildviaducten (A50 en N324) open?

Die zijn voor de natuur al open. Alleen de grote grazers kunnen er nog niet komen. De planning was dat het voor die soorten in 2018 open zou gaan. Voor recreanten zijn er andere routes of ligt er een fietspad naast.

Grote grazers in de natuurkern

Welke Grote Grazers worden er ingezet?

Vanaf voorjaar 2016 is een combinatie van wisenten, tarossen en Exmoor pony's uitgezet als wilde grazers; specifiek uitgekozen op de gewenste landschapsvorming en gewenste recreatie. Dit trio levert naar verwachting de beste resultaten voor een wildere natuur.

Waarom de keuze voor deze rassen?

Deze grote grazers zijn specifiek gekozen op het verkrijgen van de gewenste landschapsvorming en gewenste recreatie. De exmoor pony's, tarossen en wisenten zijn alle drie rassen die geschikt zijn voor begrazing op het zand- en kalklandschap van de Maashorst. Daarnaast zijn de rassen jaarrond zelfredzaam d.w.z. dat zij doorgaans geen menselijke hulp nodig hebben in de vorm van bijvoorbeeld toedienen van medicijnen of voedsel, en hulp bij bevalling. De dieren kunnen jaarrond buiten leven, ze leven in natuurlijke sociale kuddes. Niet alleen past hun uiterlijk bij wildernisnatuur, maar ook hun gedrag past goed bij voor het publiek toegankelijke natuur. De keuze voor wisenten, Exmoor pony's en tarossen betekent het afbouwen van de inzet van Schotse Hooglanders en IJslandpony's, zodat op den duur in het gehele begrazingsgebied dezelfde rassen lopen.

Wat is de invloed op flora- en faunabeheer van deze rassen?

Wisenten, runderen, paarden en kleinere herbivoren zoals reeën en konijnen vertonen ieder hun eigen gedrag. Paarden grazen de graslanden kort af en hebben voor een goede spijsvertering ook dor gras nodig. Runderen eten meer mals gras en daarnaast veel twijgen. Wisenten grazen minder dan beide andere soorten en eten bladeren en jonge uitlopers en schillen meer bomen en struiken. Reeën zijn meer knabbelaars aan struiken en konijnen houden van kort gras. Samen zorgen alle grazers er voor dat er een gevarieerd landschap ontstaat met bomen, struiken en graslanden. Wisenten nemen veel zandbaden in het gebied, waar tal van pioniersoorten van profiteren. Het gedrag van grote grazers ten opzichte van elkaar is in Kraansvlak onderwerp van onderzoek. Sinds 2009 leven wisenten en wildlevende paarden naast elkaar in het gebied en vanaf zomer 2016 zijn daar schotse hooglanders bijgekomen. De grazers kunnen goed samen, er zijn geen incidenten gebeurd. (Bron: <https://www.wisenten.nl>)

Hoe worden deze Grote Grazers in het gebied geïntroduceerd?

Vanaf 2016 is een combinatie van wisenten, tarossen en Exmoor pony's uitgezet als wilde grazers. Dit gebeurt in de natuurkern (beoogd begrazingsgebied). Uitgangspunt zijn sociaal complete en natuurlijke kuddes. Bij de introductie van wisenten is het nodig een klein deel van de natuurkern tijdelijk af te sluiten om de nieuwe dieren te laten wennen; een tijdelijk wengebied.

Eerst stonden de wisenten er alleen, maar inmiddels zijn de Exmoor pony's erbij geplaatst. De bedoeling is dat er ook nog tarossen bij gezet worden. Dit is gedurende de tussenevaluatie opgeschort. Aan het einde van de proef met de wisenten (medio 2018) komt er een voorstel hoe verder gegaan kan worden met de wisent, tauros en exmoor pony.

Wanneer komen mens en dier dan echt met elkaar in contact?

Na verloop van tijd krijgen mensen op open dagen de kans ook zonder excursie het gebied in te gaan. Uiteraard zal er deskundig toezicht zijn om dit te begeleiden. Medio 2018 besluit het Bestuurlijk Regieteam op basis van een brede evaluatie betreffende de grote grazers. Hierin wordt o.a. ook het effect op de natuur en omgeving meegenomen.

Valt het wengebied volledig in de beoogde natuurkern?

Ja.

Wat is het oppervlak van het nieuwe (verkleinde) wengebied?

170 ha

Wat was het oorspronkelijk oppervlak van het wengebied?

200 ha

Waarom maakte de Zevenhuizerweg deel uit van het wengebied?

Er is gezocht naar een gebied van ca. 200 ha. Het lukte niet om 200 ha te vinden waar geen fietspad doorheen liep. De Zevenhuizerweg maakt geen deel uit van het knooppuntennetwerk. Het gebied Grensweg dat uiteindelijk gekozen werd, had de meeste voordelen en de minste nadelen.

Waarom is de Zevenhuizerweg uit het wengebied gehaald?

Er was bij het wengebied veel kritiek vanuit de omgeving op het afsluiten van de Zevenhuizerweg. Daarom is per 1 maart 2017 de Zevenhuizerweg in de gemeenten Landerd en Uden weer opengesteld voor wandelaars en fietsers. Het pad ligt nu buiten het wengebied. Dit betekent dus dat het wengebied van de wisent is verkleind van 200 hectare naar 170 hectare.

Is het oppervlak van het nieuwe (verkleinde) wengebied groot genoeg om de proef uit te voeren? (is er voldoende eten, voldoende ruimte?)

Het is minder ideaal dan 200 ha, maar groot genoeg, omdat het gebied nog voldoende voedsel, rust- en schuilmogelijkheden biedt.

Het fietspad maakt nu geen deel uit van het wengebied, hoe wordt nu het gedrag van de wisent in combinatie met fietsers onderzocht?

Onderdeel van de proef is dat fietsers de zandpaden in het wengebied gebruiken.

Hoelang zullen de wisenten in het wengebied blijven?

In eerste instantie was het de bedoeling dat de wisenten gedurende een proefperiode van een jaar in het wengebied zouden blijven, dus van maart 2016 tot maart 2017. Echter de proefperiode is verlengd. In februari 2017 heeft het Bestuurlijk Regie Team besloten om de proefperiode met de wisent met 14 maanden te verlengen tot mei 2018.

Waarom is hiervoor gekozen?

Dit is nodig omdat het onderzoek nog niet is afgerond. Het onderzoek heeft vertraging opgelopen door het incident met de wisentstier. Er komen nog proeven met aangeliijnde honden en ruiters. Dit is nog onvoldoende onderzocht. Bovendien is er in de Maashorst nog geen ervaring met het kalverseizoen en er komen nog 2 nieuwe stiertjes. In deze periode wordt gevolgd hoe de gewenning verder verloopt tussen mens en dier.

Zijn de wisenten tot medio 2018 dan niet te zien?

Jawel, Tot die tijd laten de wisenten zich soms zien vanaf een aantal plekken langs het raster. Aan de Udensedreef is hiervoor een uitkijkpunt ingericht. Op de website www.allemaalmaashorst.nl staat informatie over parkeren en wandelingen naar het leefgebied van de wisenten. Daarnaast is het mogelijk om met een excursie onder begeleiding van een gids het wengebied in te gaan om de wisenten te spotten. Na verloop van tijd zijn er ook open dagen, waarop recreanten zelf het wengebied in kunnen gaan. Uiteraard onder goede begeleiding.

Wanneer komen de 2 nieuwe stiertjes?

Als de proef in het wengebied afgemaakt kan worden, dan komen de stiertjes eind 2017/begin 2018.

Waarom dan pas? Ze zouden toch in het voorjaar komen, zoals eerder gecommuniceerd?

Het klopt dat wij eerder gecommuniceerd hebben dat de stiertjes in het voorjaar zouden komen. Gezien de commotie over de wisenten, vond het bestuur het nu niet verstandig om de kudde uit te breiden. De stiertjes komen over uit Polen. Je kunt wisenten alleen invangen in de winter. In die periode is voedsel schaars. Gevolg is dat ze zich dan met hooi laten lokken naar de kraal. In het voorjaar, zomer en najaar is er voldoende voedsel en laten ze zich niet lokken. Vandaar dat de stiertjes pas in de winter van 2017/2018 kunnen worden gevangen.

Wiens eigendom is het huidige wengebied van 170 hectare?

Dat is grotendeels Staatsbosbeheer en deels gemeente Uden en Landerd. De gemeenten hebben vooral de bossen in eigendom, aan de oost- en westzijde van het natuurgebied.

Binnen welke gemeenten ligt het wengebied?

Het wengebied ligt deels in gemeente Uden en deels in Landerd.

Waarom moesten de schotse hooglanders al eerder worden verwijderd?

Het wengebied was zo een tijdje vrij van grote dieren, zodat eventuele ziektekiemen of parasieten bij de komst van de wisenten verdwenen waren.

Waarom konden de Schotse hooglanders niet blijven?

In het IBeP hebben we vastgelegd dat we kiezen voor exmoor pony's, wisenten en tarossen. De combinatie van dit graasgedrag willen we graag in de Maashorst zien. Dit graasgedrag laat de Schotse Hooglander in mindere mate zien.

Daarnaast is het zo dat Schotse hooglanders bij een temperatuur boven de 15 graden in een poel staan om verkoeling te zoeken. De dieren poepen en plassen ook in de poelen. Dit gaat ten koste van het waterleven van plant- en diersoorten in de poelen. En dat willen we juist voorkomen. Vandaar dat we afscheid hebben genomen van de hooglanders.

Wat is er met die hooglanders gedaan?

Een deel van de Schotse Hooglanders is verkocht aan natuurvlees en een deel aan Stichting Taurus.

Wat is Stichting Taurus?

Stichting Taurus, maakten zich sterk voor het terugfokken van een rund met zoveel mogelijk kenmerken als die van het oerrund, onder de naam Tauros. Het in 1627 uitgestorven oerrund keert hiermee in een nieuwe vorm terug in Europa. Door zelfredzame runderrassen als Maremmana, Maronesa, Sayaguesa, Limia en Tudanca met elkaar te kruisen, is het resultaat de Tauros. Tarossen van Taurus lopen o.a. in Keent en Herperduin.

Is er een relatie tussen de introductie van de grote grazers en de bosvorming welke een aantal jaren geleden heeft plaatsgevonden?

Ja, een aantal jaren geleden zijn de gemeenten en Staatsbosbeheer overgestapt op een wijze van bosontwikkeling die leidt tot meer natuurlijk bos. De komende jaren is de focus voor inrichting en beheer gelegd op het op gang brengen van natuurlijke processen. Daarvoor is en wordt een aantal instrumenten ingezet zoals de grote grazers en de bosontwikkeling. Het beheer door grazers in de natuurkern en menselijk beheer in de natuurschil zorgen ervoor dat alle fasen van de bosontwikkeling verspreid in het gebied aanwezig zijn. (Bron: IBeP)

Wat is het beoogde aantal wisenten (en andere grote grazers) indien ze straks vrij in de natuurkern kunnen verblijven?

Momenteel lopen er in het wengebied 10 wisenten en 11 Exmoor pony's. In begrazingsgebied Brobbelbies lopen 20 tarossen. Afhankelijk van de grootte het toekomstig begrazingsgebied komen er 50-70 grazers van iedere soort (150-210). Voorheen waren dat 264 grote grazers. Streven is zoals het IBeP verwoord om na enkele jaren de begrazingsgebieden te koppelen en alle drie de grazers te combineren. Dan kunnen we het gecombineerde effect monitoren en krijgen we uiteindelijk een goed inzicht in de gewenste begrazing, zowel qua soortsaanstelling als qua graasdruk. De bosontwikkeling en de conditie van de dieren monitoren we ook en waar nodig sturen we bij in de aantallen grazers, die verder geheel hun eigen gang mogen gaan.

Hoe groot is straks het oppervlakte van het beoogde gebied waarin de wisenten (en andere grazers) kunnen verblijven?

In het Inrichting- en Beheerplan staat dat het totale beoogde begrazingsgebied binnen een aantal jaren 1500 ha is en beslaat dan de hele natuurkern. Het totale natuurgebied omvat ca 3500 ha. Het wengebied is 170 ha nadat deel Zevenhuizerweg uit wengebied is gehaald (voorheen 200ha).

Hoe voorkomen jullie dat de grote grazers in de natuurschil terecht komen?

Om dat te voorkomen worden er rasters geplaatst. Rasters zijn bedoeld om grazers binnen te houden, niet om recreanten buiten te houden.

Kan inzicht gegeven worden op mogelijke incidenten met een grazer?

En hoe verhoudt zich dit tot incidenten met andere dieren?

Er zijn vanaf 2006 3 studies gedaan naar grote grazers en risico's voor het publiek. De conclusie van deze studies is: de risico's met grote grazers zijn niet nul, maar wel zeer beperkt en maatschappelijk aanvaardbaar en met een goed kuddebeheer en goede voorlichting nog verder terug te brengen.

Zie rapport Ark: Grote Grazers Aanvaardbare risico's, 2006.

Grote grazers en risico's vergeleken met risico's op incidenten met andere dieren:

grote grazers paarden/runderen	In periode 1980-2000 enkele tientallen ongevallen, waarbij in 7 gevallen medische hulp nodig was voor recreanten. (bron: rapport "Grote grazers Aanvaardbare risico's juni 2006").
	Taurossen in 8 begrazingsgebieden in de periode 2008-2016: 1 incident verwonding van een recreant. Nuance: het betrof een van de basisrassen van tauros: Maremmana Primitivo. (bron: Stichting Taurus) Taurossen zijn qua risico vergelijkbaar met andere runderen en paarden.
Honden	Jaarlijks 230 ziekenhuisopnames tgv bijtincidenten met honden waarvan gemiddeld 1,2 met dodelijke afloop (Bron: CBS (https://www.cbs.nl/nl-nl/zoeken/?query=doodsoorzaak+hondenbeten&typefilter=cijfers))
paardensport	jaarlijks 1.600 ziekenhuisopnames tgv ongelukken in de paardensport waarvan gemiddeld 1 met dodelijke afloop